

Mgr Iwona Florek

Praca doktorska pt. „**Prawa człowieka w turystyce**”

Napisana pod kierunkiem dr hab. Magdaleny Sitek

Współczesna turystyka jest sektorem gospodarki, który intensywnie rozwija się od połowy XX wieku i szacuje się, że tempo wzrostu będzie jeszcze większe ze względu nie tylko na jej masowy charakter, ale również z powodu rozbudowy sektora usługowego. Sektor turystyki generuje duże przychody dla gospodarek krajowych, średnio w skali światowej jest to około 10% PKB (przychody bezpośrednio z sektora oraz usługi powiązane) oraz daje zatrudnienie ponad 9% ludzi na świecie. Szacuje się, że same tylko przyjazdy międzynarodowe (bez podróżujących w kraju) osiągnęły wartość ponad 1,2 miliarda rocznie (zakładając, że osoba wyjeżdża tylko raz w roku, wynosi to 16% ludności świata). Liczby te pokazują jak istotne znaczenie ma ta branża.

Potencjał ekonomiczny, ale też i ludzki sektora turystycznego sprawia, że uzasadnionym i logicznym wnioskowaniem jest, aby na sektor turystycznych spojrzeć przez pryzmat praw człowieka. Tym bardziej, że w tej branży można wyróżnić trzy grupy osób:

- turystów,
- pracowników sektora turystycznego,
- lokalnej ludności.

W doktrynie co do zasady nie rozpatruje się oddzielnie praw człowieka w powiązaniu z sektorem turystycznym. Jedyną grupą osób, która podlega prawnej ochronie są turyści. Zakłada się, że jest wystarczająca ochrona prawa turysty w prawie konsumenckim czy prawie turystycznym szeroko rozumianym. W odniesieniu do pracowników sektora turystycznego stosowane są ogólne przepisy wynikające z prawa pracy. Zaś prawie całkowicie nie dostrzega się problematyki wpływu turystyki na sytuację lokalnej ludności. Uregulowania chroniące wymienionych powyżej interesariuszy najczęściej należą do kanonu *soft law*, czyli wytycznych i dobrych praktyk.

Sformułowanie hipotezy badawczej dla podjętego tematu badawczego nie jest łatwe z dwóch powodów. Po pierwsze wśród licznych opracowań dotyczących turystyki, tylko nieliczne koncentrują się na kwestiach związanych z prawami turysty w perspektywie prawnoczęłowieczej. Turysta jest spostrzegany jako konsument coraz bogatszego wachlarza usług turystycznych. Praca pracowników sektora turystycznego ma swoją specyfikę, która

wyróżnia ją spośród innych grup zawodowych, m.in. nielimitowanym czasem pracy czy przemieszczaniem się niekiedy kontynentami. Ich prawa z kolei nie są dostatecznie zagwarantowane przepisami prawa pracy. W końcu trzecia grupa to jest ludność miejscowa czy goszcząca turystów. Niestety nierzadko jest ona traktowana przedmiotowo, tak przez władze lokalne jak i operatorów sektora turystycznego. Pomijane są ich prawa do zachowania własnej kultury, religii, czy prawo do własnych bogactw naturalnych.

W tej perspektywie można przyjąć, że prawna ochrona praw turysty (przepisami prawa konsumenckiego), ale też pracowników sektora (przepisami prawa pracy) i miejscowej ludności (tutaj właściwe jest brak stosownych przepisów) nie jest wystarczająca. Zatem prawna ochrona wszystkich trzech grup osób zaangażowanych w sektor turystyczny winna być uzupełniona ochroną przepisami prawa inspirowanymi prawami człowieka.

Dynamiczny rozwój sektora turystycznego potrzebuje coraz to nowszych terenów do eksploatacji. Stąd sektor ten dość szeroko wchodzi ze swoimi usługami do państwa, gdzie nierzadko łamane są prawa człowieka. Korzyści materialne przesłaniają, a nawet relatywizują zjawisko łamania w poszczególnych państwach standardów ochrony praw człowieka w odniesieniu do ludności tubylczej. Obszar eksploatacji rozrasta się zaburzając ekosystem, wpływając niekorzystnie na obiekty turystyczne: historyczne, kulturowe.

Rozwój turystyki przyczynia się do łamania praw człowieka w odniesieniu do ludności lokalnej. Doskonałe warunki klimatyczne przyciągają turystów do państw o odmiennych kulturach niosą tym samym zagrożenie dla funkcjonowania miejscowej kultury, zwłaszcza systemu wartości. Można zatem mówić o łamaniu praw człowieka przez turystykę czy samych turystów, zadając gwałt miejscowej ludności, a zwłaszcza jej kulturze.

Pewną szansą dla ochrony praw wszystkich interesariuszy sektora turystycznego jest wdrażanie koncepcji zrównoważonej turystyki, która jest pochodną koncepcji zrównoważonego rozwoju, czyli takiego, który uwzględnia jednocześnie ochronę środowiska, rozwój ekonomiczny, potrzeby społeczne oraz jakość życia człowieka. W tym ostatnim przypadku nie wydaje się, aby same przepisy prawa stanowione przez ustawodawcę zapewniły odpowiedni poziom ochrony człowiekowi. Tymczasem celem zrównoważonej turystyki jest nie tylko ochrona zasobów środowiskowych czy ożywienie gospodarcze, ale także ochrona zasobów społecznych i kulturowych. Turystyka wywiera znaczny wpływ na kulturę, gospodarkę, politykę, środowisko oraz na samego człowieka zaangażowanego w różny sposób w ten sektor.

Praca składa się z 5 rozdziałów. Pierwszy rozdział przedstawia sektor turystyczny wskazując na jego pozycję w gospodarce na podstawie danych ekonomicznych oraz możliwe

obszary wpływu na prawa człowieka prawa człowieka. Drugi rozdział skupia się na wpływie turystyki na środowisko i koncepcji środowiska jako dobra wspólnego oraz turystyki zrównoważonej. W kolejnych trzech rozdziałach omawiane jest oddziaływanie sektora na ochronę praw człowieka. Rozdział trzeci traktuje o wiążące praw, którą można w szczególności przypisać turystom, jak prawo do wypoczynku, swoboda poruszania się, prawo do prywatności, wolności sumienia i wyznania, do ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i wspólnego dziedzictwa ludzkości. Kolejna część pracy prezentuje prawa ludności lokalnej w kontekście praw człowieka, m.in. prawo do dysponowania własnymi zasobami i bogactwami naturalnymi i dostęp do tych zasobów, prawo do samostanowienia, do zachowania własnej tożsamości przez mniejszości narodowe i etniczne wobec kultury globalnej, czy prawo do miru domowego. Piąty rozdział wyodrębnia prawa pracowników sektora i ich szczególną specyfikę wynikającą z obsługi ruchu turystycznego, takie jak: prawo do wypoczynku, prawo do godziwych warunków pracy i sprawiedliwego wynagrodzenia, prawo do życia rodzinnego i życia prywatnego czy swoiste prawa, ale i warunki pracy w turystyce m.in. zakaz dyskryminacji ze względu na płeć, sytuacja prawna pracowników ze względu na obywatelstwo.

Iwona Florek, MA.

Doctoral thesis “Human rights in tourism”

Written under the supervision of Assoc. prof. Magdalena Sitek

Contemporary tourism is a sector of the economy, which has been developing rapidly since the middle of the 20th century and it is estimated that the growth rate will be even greater due to not only its mass character, but also due to the expansion of the service sector. The tourism sector generates large revenues for domestic economies, average 10% of GDP (revenues directly from the sector and related services) and gives employment to over 9% of people in the world. It is estimated that only international arrivals (excluding domestic travels) have reached the value of over 1.2 billion a year (assuming that a person leaves only once a year it is 16% of the world's population). These numbers show how important this industry is.

The economic and human potential of the tourism sector makes it justified and logical to look at the tourism sector through the primacy of human rights. Three groups of people can be distinguished in this industry:

- tourists
- employees in the tourism sector,
- local population.

The doctrine generally does not distinguish human rights in the tourism sector. The only group of people who are under legal protection are tourists. It is assumed that there is sufficient protection of the right of a tourist in consumer law or tourism law broadly understood. General provisions based on labour law are applied to employees in the tourism sector. However, the issue of the influence of tourism on the situation of the local population is almost completely omitted. The regulations protecting the above-mentioned stakeholders belong to the canon of *soft law*, i.e. guidelines and good practices.

Formulating a research hypothesis for a research topic is not easy for two reasons. First of all, among numerous studies on tourism, only a few focus on issues related to the rights of tourists in the perspective of human rights. A tourist is perceived as a consumer of an ever richer range of tourist services. The work of tourist sector employees has its specificity, which distinguishes it from other professional groups, including unlimited work time or moving sometimes between continents. Their rights, in turn, are not sufficiently guaranteed by the provisions of labour law. Finally, the third group are locals who host tourists. Unfortunately,

they are often treated objectively, both by local authorities and operators of the tourism sector. Their rights to preserve their own culture, religion or the right to their own natural resources are omitted.

In this perspective, it can be assumed that legal protection of tourist rights (under consumer law provisions), employees of the sector (under labour law regulations) and local population (here there is lack of appropriate regulations) is not sufficient. Therefore, the legal protection of all three groups of people involved in the tourism sector should be complemented by the protection of human rights law.

The development of tourism causes the violation of human rights with regard to the local population. Excellent climate conditions attract tourists to visit the countries with different cultures and thus bring a threat to the functioning of local culture, especially to the value system. Therefore, it is possible to speak about the violation of human rights by tourism or tourists themselves, inflicting the infringement on the local population, and especially on its culture.

A chance for the protection of the rights of all interested parties in the tourism sector is the implementation of the concept of sustainable tourism, which is a derivative of the concept of sustainable development; it means the one which takes into account the environmental protection, the economic development, the social needs and the quality of life. In the latter case, it does not appear that the legal provisions laid down by the legislator provide an adequate level of protection for a human being. Meanwhile, the goal of sustainable tourism is not only the protection of environmental resources or economic recovery, but also the protection of social and cultural resources. Tourism has a significant impact on the culture, the economy, the politics and the environment as well as on a person involved in this sector in various ways.

This research paper consists of 5 chapters. The first chapter presents the tourism sector, pointing to its position in the economy based on economic data and possible areas of impact on human rights. The second chapter focuses on the impact of tourism on the environment and on the concept of the environment as a common good and the element of sustainable tourism. The next three chapters discuss the influence of the sector on the protection of human rights. The third chapter deals with a group of rights which can be attributed in particular to tourists, such as the right to rest, the freedom of movement, the right to privacy, the freedom of conscience and religion, the right to protect the health, the safety and the common heritage of humanity. The next part of this work presents the rights of the local population in the context of human rights, including the right to dispose of own resources and natural resources and to access to these resources, the right to self-determination, to preserve their own identity by national and ethnic minorities in relation to global culture or the right to home life. The fifth chapter

distinguishes the rights of employees in the sector and their particular specificity resulting from the service of tourism, such as: the right to rest, the right to decent working conditions and to fair remuneration, the right to family life and private life or specific rights, but also this part of study points out on working conditions in tourism - among others: the prohibition of discrimination based on sex or the legal situation of employees due to their citizenship.